

Борисова Ю. В. Ключевые проблемы реформирования системы социальной поддержки населения.

Рассматриваются проблемы реформирования системы социальной поддержки населения Украины, пути повышения действенности таких ее составляющих как льготы и субсидии.

Ключевые слова: социальная поддержка населения, социальная защита, льготы, субсидии, социальная помощь, адресность.

Borisova Yu. Key issues of reforming the system of social support.

The problems of the reform of social support system are analyzed, the ways of raising of the privileges and subsidies effectiveness are marked.

More than two decades ago, Ukrainian society has entered a phase of radical institutional change, social and economic consequences of which actualized the issue of social support. Decline in living standards in the country and the deterioration of its quality parameters acted as the main driver revision of conceptual foundations of the current system of social protection. The purpose of this article - to outline key issues of reforming the system of social support related to the provision of incentives and subsidies to develop recommendations for optimizing the process.

Those and other choices of benefits and subsidies emerged today in almost all developed countries. In the U.S. and the UK, they have a «fingerprint» of a liberal approach to the organization of social protection, fundamental principles which have minimal involvement of the state in the market, limited the application of state regulation, the implementation of social support by citizens of developed insurance systems. Every stage changes of the reforms made by governments in benefits, allowances, subsidies should be more comprehensive, thoughtful, consistent character. This means not only the consistency provisions of various regulations and innovations in their content.

The planned effects of social support program will be felt only if their implementation in conjunction with other measures. Social relationships that unfold in a particular sector of society can not be separated from the others, although in this case they are governed by relatively independent means and mechanisms. Reform of social support is associated with a number of other tasks. These are the efficiency of redistribution and regulation of incomes and wages, employment, support for private initiative and small business development of compulsory social insurance pension system. It is difficult to talk about the effectiveness of social services if this process is provided by social workers, wages of whose are barely on subsistence level. Optimization of operating from a model of social support with regard to those who spread abroad, it is possible, but only in parallel with the approach to existing standards where the standard of living and quality of social services.

Keywords: social support, social security, privileges, subsidies, social aid, address approach.

Надійшла до редколегії 18.02.2013 р.

УДК 37.013.42-053.6

В. А. Гриценко

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

УЯВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ТА ЗАРУБІЖНИХ СТУДЕНТІВ ПРО СУТНІСТЬ ПОНЯТЬ «САМОТНІСТЬ» ТА «УСАМІТНЕННЯ»

Висвітлюються особливості уявлень українських та зарубіжних студентів про самотність та усамітнення.

Ключові слова: самотність, усамітнення, студенти.

Постановка проблеми та її значення. Існує багато теорій про потребу людини юнацького віку і бути на самоті, і бути поєднаною з іншими. Визначення різниці між почуттям самотності та потребою студентів бути наодинці є важливим питанням, і ми підтримуємо думку закордонних дослідників [2; 3; 4; 5] про те, що ті з них, хто не здатні створювати соціальні зв'язки або насолоджуватися усамітненням, стикаються з самотністю.

Проблеми самотності студентів досліджували М. Амманіті, М. Ерколані, В. Лашук, О. Неумоева, Р. Тамбеллі та ін. [1; 2; 3]. Вивченню впливу усамітнення на процес розвитку особистості підлітків і молоді, а також як чинника подолання стану самотності присвячені дослідження таких учених, як Е. Брондоло, Р. Граеф, Р. Ларсон, Д. Мікенік, О. Неумоева, С. Хензел та ін. [2; 4; 5 та ін.]. До теперішнього часу бракує наукових праць, присвячених даній проблематиці, що зумовлює актуальність цієї статті.

Отже, метою статті є аналіз уявлень сучасних вітчизняних та зарубіжних студентів

про поняття самотності та усамітнення та висвітлення відмінностей їхнього трактування.

Для того, щоб з'ясувати особливості уявлень студентів про самотність та усамітнення, ми провели анкетування студентів ВНЗ I–II рівнів акредитації м. Дніпропетровська і попросили їх надати визначення цим двом станам. Якісно-кількісний аналіз відповідей студентів дів нам підстави стверджувати, що для 19,5 % опитаних самотність визначається скоріше як фізичний стан, коли людина залишається сама. Тобто, ця частина студентів фактично ототожнює стан самотності та усамітнення. Решта студентів, які приймали участь у нашій дослідно-експериментальній роботі, вбачає відмінність між самотністю та усамітненням. При цьому 22,7 % студентів вважають, що самотність, насамперед, це стан душі, коли людина суб'єктивно відчуває свою непотрібність, зайвість, від якої всі відвернулися, коли вона не може ні з ким поділитися своїми проблемами, поспілкуватися, отримати підтримку у скрутну хвилину. Для 21,3 % студентів самотність – це почуття, викликане нестачею уваги, порозуміння, любові, коли людина відчуває, що її ніхто не розуміє, а також почуття, що виникає в результаті втрати стосунків чи близької людини. Ще 12,8 % студентів вважають, що самотність – це об'єктивна відсутність друзів та/чи близької людини, спілкування та підтримки, залишеність, нестача чи обмеженість спілкування, неможливість з кимось відверто поговорити, поділитися думками, почуттями або як невміння спілкуватися з людьми. Більше, ніж 10,6 % респондентів, переважно юнаки, не можуть визначитися із визначенням поняття самотності.

Деякі студенти (це 2,1 %) у різний спосіб, але однозначно негативно визначають самотність: «Самотність – це почуття, яке дуже важко переноситься будь-якою людиною, якого всі бояться» або просто: «... це коли ти відрікаєшся від близьких людей», «Самотність – це прояв егоїзму, коли людина не хоче, щоб їй допомогли»; «... це коли людина знаходиться у суспільстві, але самотня у своїх думках», «... це те, що необхідно, але коли цього забагато, воно тебе знищує»; «... це період у житті людини, коли вона не має підтримки інших». 1,8 % респондентів пов'язують досліджуваний стан із нудністю: «Самотність – це купа часу, котрий ти проводиш сам нудно», «Це коли ти залишаєшся сам і тобі нудно». Також є студенти (1,4 %), які розуміють самотність як «стан психічного здоров'я людини, коли вона замикається у собі». І стільки ж студентів, тобто 1,4 %, визначають самотність безпосередньо негативно як психічний «пригнічений стан людини, коли у неї з'являються песимістичні думки». Для 0,7 % студентів самотність – це «стан людини, коли вона не може знайти спільні інтереси з іншими» або не може «реалізувати свої інтереси у суспільстві». Стільки ж студентів розуміють самотність як переживання суму за іншою людиною. Крім того, у відповідях студентів є поодинокі визначення самотності, яких поєднує вкрай негативне забарвлення сприйняття самотності: «Самотність – це смерть душі: одинока людина не живе, а поступово вмирає», «Самотність – це гірше за все».

Подібні визначення самотності студентами ми зустрічаємо і в закордонних дослідженнях. Самотність сприймається ними негативно й описується як домінуюче відчуття потреби в іншій людині і почуття втрати, коли цієї людини немає поруч: «У тебе немає з ким поговорити», «Коли ти сумуєш за кимсь, сумуєш, що її чи його немає поруч», та «Коли в тебе немає стосунків». Нестача емоційної підтримки також зазначається у переживанні самотності студентами: «Коли в тебе немає до кого звернутися» та як «Почуття, коли нікого немає, щоб допомогти тобі та втішити» [3].

Отже, самотність визначається студентами як соціально-психологічний стан людини, що характеризується браком стосунків із значимими для неї людьми, які б її емоційно задовольняли, та відчуттям відокремленості, непотрібності, залишеності та втрати.

Таким чином, визначення самотності більшістю вітчизняних та зарубіжних студентів все ж таки має негативну конотацію, адже вони сприймають це явище як небажане, негативне переживання, яке хочеться уникати. Попри це, є мала частка респондентів, у нашому дослідженні це 1,4 %, які сприймають самотність позитивно: Самотність – це час, «коли ти по-справжньому, без масок, можеш бути собою»

або «...коли можна відпочити від інших, подумати про свої відчуття, вчинки та їх наслідки»; «Самотність – це спосіб життя, коли тобі ніхто не заважає робити, що хочеш».

Крім того, у нашому дослідженні на запитання: «З чим у тебе асоціюється самотність?» (причому можна було відмітити декілька варіантів) студенти відповіли наступним чином. У переважній більшості (62,8 %) опитаних самотність асоціюється перш за все із відсутністю спілкування, друзів, підтримки та піклування. У 46,5 % студентів самотність також асоціюється із сумом за коханою людиною, а в 37,9 % респондентів – із втратою значимої людини чи стосунків. У 21,3 % студентів поняття самотності викликає асоціацію із відчаєм, а у 18,4 % респондентів – із незадоволеністю потреби в увазі та прийнятті з боку родини чи друзів. Ще у 13,8 % опитаних самотність асоціюється з ізоляцією і тільки у 5 % студентів – з незадоволеністю кількісною стороною спілкування. Отримані результати проілюстровані наступним рис. 1.

**З чим у студентів асоціюється самотність
(у відсотках)**

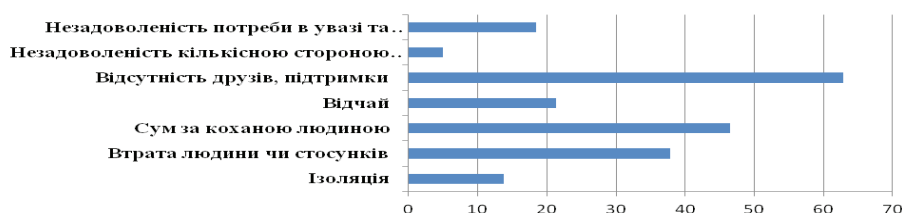

Рис. 1. Асоціації студентів із самотністю

Загалом, стосовно ставлення студентів до власної самотності, потрібно зауважити, що менше двох відсотків респондентів сприймають самотність більш-менш позитивно або нейтрально. Переважна більшість опитаних студентів мають негативне ставлення до самотності, причому 60,6 % з них відчувають нетерпимість до неї, більше 58 % побоюються та 17,4 % відчувають відразу до цього переживання та стану. Отже, можна зробити висновок, що більшість студентів все ж таки сприймають самотність як небажане, негативне переживання, яке хочеться уникати.

У той же час, аналізуючи спроби опитуваних нами студентів надати власне визначення усамітнення, можна зробити висновок, що загалом воно сприймається більш позитивно, ніж самотність. У нашому дослідженні для третини (33,3 %) опитаних студентів усамітнення – це стан, коли людина хоче і може бути наодинці зі своїми думками, почуттями, міркуваннями. 17,8 % респондентів вважають, що усамітнення – це час, який людина добровільно проводить на самоті, коли ніхто не заважає займатися особистими справами або думати про щось, чи навіть розуміють усамітнення як час, «який людина повинна витратити на себе саму». Майже стільки ж (16,3 %) студентів не могли надати визначення поняттю усамітнення. А 13,5 % опитаних розуміють усамітнення як залишення людини наодинці без спілкування з іншими. Деякі студенти (5 %) дають наступне визначення усамітнення: «Усамітнення – це добровільне відчуження чи ізоляція людини від суспільства на певний час». Стільки ж (5 %) опитаних у своїх визначеннях усамітнення акцентують увагу на його рекреаційній складовій: «Усамітнення – це «розрядка» людини, яка перевтомилася і хоче набратися енергії, відпочити та заспокоїтися душевно». Для 3,9 % респондентів усамітненням є можливість та здатність людини добре почуватися на самоті, займаючись улюбленими справами чи просто обмірковуючи щось.

Певна частка студентів (3,2 %) визначає усамітнення як «замкненість чи ігнорування всіх, хто біля тебе» або як «віддалення від близьких людей». 0,7 % студентів зауважили, що «іноді корисно посидіти самому в тиші та подумати», і стільки ж респондентами усамітнення розуміється як залишення наодинці з кимось із близьких. Цікавим також є наступне визначення: «Усамітнення – це відмова від будь-якого спілкування за власним бажанням».

Підсумовуючи, можна вказати, що усамітнення визначається студентами як, перш за все, добровільна дія та стан тимчасової відсутності спілкування, метою

якої є певне переосмислення життя, почуттів та вчинків або час, який можна використати корисно для відновлення життєвої енергії та сил.

Таким чином, більшість українських студентів все ж таки не ототожнюють поняття самотності та усамітнення. Подібним чином для закордонних студентів усамітнення, на відміну від самотності, не пов'язане з негативними відчуттями. Воно сприймається скоріше як тимчасовий, ніж як постійний стан: «Коли ти просто не з ким іншим» та «Коли ти сам на сам на короткий час» [3].

Р. Ларсон вказував на те, що усамітнення має оновлюючий ефект, позитивно впливаючи на настрій [5]. Крім того, С. Хензел, Д. Мікенік та Е. Брондоло з'ясували, що студенти з високим рівнем інтроспективності та обдаровані студенти проводять більше часу на самоті й є більш схильними займатись творчими культурними видами діяльності [4, с. 90]. Всупереч очікуванню цих закордонних дослідників, позитивний досвід перебування на самоті не згадувався самими студентами. Але в нашому дослідженні деякі студенти, на відміну від закордонних, вказували на переваги усамітнення та на значущість цього переживання для них, а також на те, що вони люблять робити, перебуваючи на самоті.

Згідно результатів нашого дослідження виявилось, що хоча уподобання студентів ВНЗ І – ІІ рівнів акредитації дуже різноманітні, улюбленою справою переважної більшості з них (80,5 %), коли вони залишаються на самоті, є слухання музики. На другому місці – це перегляд телепередач та відео (59,9 % – студенти могли обрати декілька варіантів відповідей). 39,0 % опитаних люблять мріяти під час усамітнення. Четверте місце серед улюблених справ студентів, коли вони залишаються наодинці із самим собою, займають комп'ютерні ігри та Інтернет (30,9 %). Ще майже третина опитаних (28,4 %) віддають перевагу читанню художньої літератури та журналів. 19,5 % студентів також люблять аналізувати поведінку свою та інших людей. А 18 % віддають перевагу різним видам творчої діяльності, коли вони залишаються на самоті. 15,6 % опитаних люблять їсти на самоті. Улюбленою справою для 15,2 % є фізичні вправи. Шість з опитаних студентів (2 %) люблять спати, коли залишаються наодинці. Ще п'ять (1,8 %) люблять спілкуватися по телефону, хоча це само по собі унеможливує усамітнення в тому його розумінні, коли людина залишається без спілкування з іншими людьми. Цікавими є уподобання студентів, які, залишаючись на самоті, люблять навчатися та гуляти. Деякі також відмічали, що під час усамітнення люблять допомагати батькам, займаючись домашніми справами, ходити на рибалку, спостерігати природу, сидіти на балконі, займатися моделюванням чи програмуванням, кататися на скутері та ремонтувати мотоцикл. Треба зауважити, що деякі студенти віддають перевагу нездоровим формам проведення часу на самоті, адже вони люблять курити на самоті або плакати.

Здатність раціонально використовувати усамітнення протягом підліткового та юнацького віку залежить від успішності привчання до саморегуляції протягом дитинства. Проте, навіть добре підготовлений студент у сучасному суспільстві, є часто надмірно інформаційно перевантаженим через внутрішні та технологічні чинники (наприклад, мобільні телефони, комп'ютери тощо). Хоча усамітнення є, як ми бачимо, нагальною потребою розвитку, реалізація її часто ускладнюється через надмірну зайнятість та сенсорну й інформаційну перевантаженість студентів.

У висновку хотілося б зауважити, що ми підтримуємо ідею М. Амманіті та інших вчених про те, що усамітнення є важливим фактором подолання стану самотності студента й є потребою, задоволення якої необхідне для розвитку його особистості [3, с. 322]. Ця потреба природньо проявляється на різних етапах процесу індивідуалізації і процесу поступового відокремлення від батьків. Але, поряд з іншими психологічними та соціально-педагогічними чинниками, емоційне відокремлення від батьків провокує появу почуття втрати та самотності у студентів. Іншими словами, не перебування на самоті само по собі, а сукупність різних соціально-педагогічних чинників викликає стан самотності у студентів.

Бібліографічні посилання

1. Лашук В. Г. Психологічні особливості переживання самотності в юнацькому віці : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія» / В. Г. Лашук – Київ, 2010. – 20 с.
2. Неумоева Е. В. Одиночество как психический феномен и ресурс развития личности в юношеском возрасте : дисс. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Е. В. Неумоева– Тюмень, 2005. – 233 с.
3. Ammaniti M. Loneliness in the female adolescent / M. Ammaniti, M. P. Ercolani, & R. Tambelli. *Journal of Youth and Adolescence*, 1989, 18, 321–329.
4. Hansell, S. Introspectiveness and adolescent development / S. Hansell, D. Mechanic & E. Brondolo. *Journal of Youth and Adolescence*, 1986, 15, 115–132.
5. Larson, R., Csikszentmihalyi M., & Graef R. (1982). Time alone in daily experience: Loneliness or renewal? In L. A. Peplau & D. Perlman (Eds.), *Loneliness: A sourcebook of current theory, research and therapy* (pp. 40–53). New York: Wiley.

Гриценко В. А. Представления украинских и зарубежных студентов о сущности понятий «одиночество» и «уединение».

Освещаются особенности представлений студентов об одиночестве и уединении.

Ключевые слова: одиночество, уединение, студенты.

Gritsenko V. The notion of Ukrainian and foreign students about the nature of the concepts of «loneliness» and «privacy».

This article covers the features of the ideas of students about loneliness and solitude.

The purpose of the article is to analyze the perceptions of contemporary domestic and foreign students about the concept of loneliness and solitude and highlight differences in their interpretation.

Loneliness is defined as students' social and psychological human condition characterized by a lack of significant relationship to her people that it would be emotionally satisfying, and a sense of isolation, futility, and loss zalyshenosti.

Analyzing attempts surveyed our students to provide their own definition of privacy, we can conclude that in general it is perceived more positively than loneliness. Solitude is defined as a student, first of all, voluntary action and the status of temporary absence of communication whose purpose is apparently rethinking life, feelings and actions or the time you can use useful for restoring vitality and energy.

Solitude is an important factor to overcome the loneliness of the student, and there is a need, satisfaction of which is necessary for the development of his personality. This need appears naturally in various stages of the process of individualization and the process of gradual separation from parents. But, along with other psychological, social and educational factors, emotional separation from parents provokes a sense of loss and loneliness among students. In other words, do not stay alone in itself, but a set of different social and educational factors is the state of being alone with students.

Keywords: loneliness, solitude, students.

Надійшла до редколегії 13.02.2013 р.

УДК 316.75:316.728

О. З. Гудзенко

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

**ПЛЮРАЛІЗАЦІЯ ФОРМ ЖИТТЄВОГО УСПІХУ ОСОБИСТОСТІ:
УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ**

Сучасна соціокультурна ситуація передбачає неоднорідність, невизначеність, множинність та випадковість елементів в суспільстві. У постсучасній ситуації визнається плюралізм соціальних явищ, який передбачає певні особливості конструювання й підтримку різноманіття траєкторій біографічного проекту особистості. Розглядається проблема існування плюралізації моделей життєвого успіху в сучасному українському суспільстві.

Ключові слова: плюралізація форм, життєвий успіх, біографічний проект особистості.

Сучасна соціокультурна ситуація припускає неоднорідність, невизначеність, множинність і випадковість елементів у суспільстві. Плюралізм соціокультурних явищ у рамках феноменологічного підходу виходить із тези про множинність соціальної реальності, кожна з яких конструюється у відповідності зі своїм особливим когнітивним стилем. Характерна риса плюралізації схем інтерпретації феномену «життєвий успіх», найчастіше зумовлена багатоваріантністю критеріїв визнання успіху, і тому зводиться до проблеми існування соціальної аномії в суспільстві.